

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשע"ז, 2017
מספר השאלה: 57282
נושא: נספחים:
א-ה

גאוגרפיה – אדם וסביבה

על פי תוכנית הרפורמה למידה ממשמעותית

הפיתוח והתכנו המרחבי

או כדור הארץ והסביבה

הוראות לנבחן

- א. **משך הבחינה:** שעתיים.
- ב. **מבנה השאלה ופתח הערכה:** בשאלון זה שני פרקים, עלייך לענות על ארבע שאלות בפרק אחד בלבד. לכל שאלה – 25 נקודות; סה"כ – 100 נקודות.
- פרק ראשון – הפיתוח והתכנו המרחבי
או
פרק שני – כדור הארץ והסביבה
- ג. **חומר עד מותר בשימוש:** **אטлас משנת 1993 ואילך:**
- אטלס אוניברסיטאי חדש, הוצאת יבנה
 - (לאomilon למושגי הגיאוגרפיה)
 - אטלס קרטאי – פיזי, מדיני, כלכלי, חברותי
 - אטלס קרטאי אוניברסלי
- ד. **הוראה מיוחדת:** כדי להמחיש את תשובה תיריעזר בסרטוטים, בחתכים ובסרטיים, לפי הצורך.

כתב **במחברת הבחינה בלבד**, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב **בטיוטה** (ראשי פרקים, חישובים וכדומה). רשום "טייטה" בראש כל עמוד טיטה. רישום טיותות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

הנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

שים לב: עליך לבחור באחד משני הפרקם: פרק ראשון או פרק שני,
ולענות על השאלות בפרק שבחרת לפי ההוראות.
אין לענות על שאלות מפרקם השונים.

פרק ראשון — הפיתוח והתכנו המרחבי

אם בחרת בפרק זה, ענה על ארבע מן השאלות 1-7 (לכל שאלה — 25 נקודות).

1. **מדדי פיתוח**

בטבלה ש לפניך נתונים דמוגרפיים של שלוש מדינות.

עיין בטבלה, וענה על הסעיפים א-ב שאחריה.

שיעורוילודה ותמותה בשלוש מדינות

שיעור התמותה (אלף נפש)	שיעור הילודה (אלף נפש)	המדינה
14	45	אנגולה
8	10	שוואייז
7	24	בוליביה

(МОТОР האטר של הבנק העולמי)

א. ציין באיזה שלב של מודל התמורה הדמוגרפי נמצאת כל אחת מן המדינות.
نمוק את תשובתך. (10 נקודות)

ב. בחר באחת מן המדינות שבטבלה, והסביר גורם אחד לשיעור הילודה
וגורם אחד לשיעור התמותה באותה מדינה (שם הכלול — שני גורמים). (7 נקודות)

(שים לב: המשך השאלה בעמוד הבא.)

ג. בטבלה שלפניך מובאים נתונים על שיעור הילודה בקרב נשים צעירות (בנות 15-19), ועל שיעור הנשים בבתי הנבחרים (בפרלמנט) בשתי מדינות. עיין בטבלה, וענה על התת-סעיפים שאחריה.

שיעור הילודה בקרב נשים צעירות, ושיעור הנשים בבתי הנבחרים

המדינה	שיעור הילודה בקרב נשים בנות 19-15 (ב אחוזים)	שיעור הנשים בבתי הנבחרים (ב אחוזים)
ニז'ר	20	13
פינלנד	0.7	43

(мотрף האתר של הבנק העולמי)

- (1) הסבר מדוע המדד **שיעור הילודה בקרב נשים צעירות** והמדד **שיעור הנשים בבית הנבחרים** יכולים להעיד על מעמד האישה במדינה. (6 נקודות)
- (2) צין את ההבדל בין מעמד האישה בニז'ר לבין מעמד האישה בפינלנד. (2 נקודות)

.2. קולוניאליזם

עין בקריקטורה של פניך, שפורסמה בשנת 1892 בעיתון הבריטי "פאנץ'", וענה על הטעיפים א-ג
שאחריה.

- א. הסבר מהו קולוניאליזם, ותאר כיצד הוא בא לידי ביתוי בקריקטורה. (8 נקודות)
- ב. תאר שתי השפעות של הקולוניאליזם על המושבות (הקולוניות). (10 נקודות)
- ג. יש הטוענים כי קריקטורה זו רלוונטית גם בימינו. הסבר כיצד קולוניאליזם בא לידי ביתוי
בימינו. (7 נקודות)

3. שימושי קרקע במרחב העירוני

בנספח A מוצגת מפת שימושי קרקע במרחב העירוני בקנברה שבאוסטרליה. עיין במפה, וענה על הסעיפים א-ג.

א. צין את עקרון התכנון של שימושי הקרקע שבא לידי ביטוי במפות קנברה, והסביר יתרונות אחד של עיקרונו זה. (6 נקודות)

ב. בעת האחרונה מתחזקת מגמה לתכנון של שימושי הקרקע במרחב העירוני על פי עיקרונו אתה.

מהו עיקרונו זה? הסבר יתרונות אחד שלו. (8 נקודות)

ג. לתכנון של שימושי קרקע במרחב העירוני עשויה להיות השפעה על הבידול המרחבי.

(1) הסבר מהו בידול מרחבי. (4 נקודות)

(2) איזה מן העקרונות הנוגעים לתכנון של שימושי הקרקע במרחב העירוני עשוי ל策מצטם את הבידול המרחבי? נמק את תשובהך. (4 נקודות)

4. חקלאות וסביבה

א. בתמונות שבנספח ב מוצגות פעולות חקלאיות שפגעות בסביבה.
בחר בשתיים מן התמונות, וצין מהי הפעולה הנראית בכל אחת מן התמונות שבחרת.
הסביר כיצד כל אחת מן הפעולות שבחרת פוגעת בסביבה.

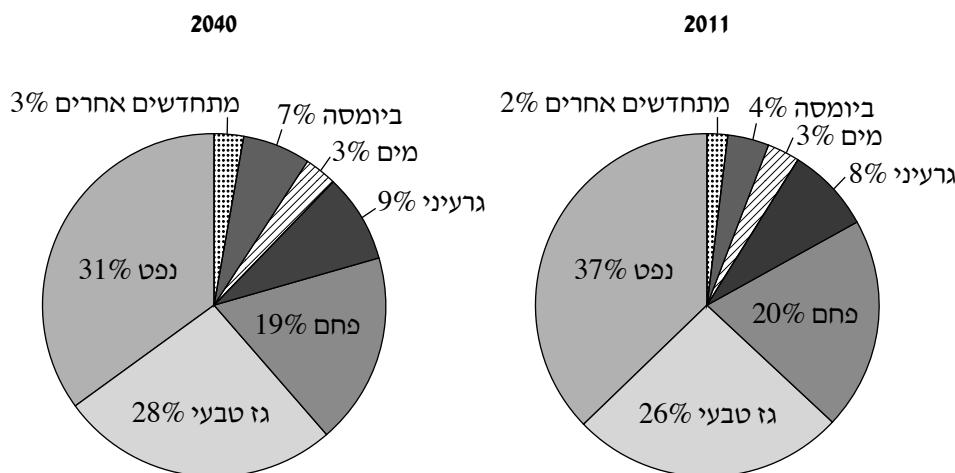
(9 נקודות)

ב. תאר שני תחומיים שבהם החקלאות מסייעת לשימירה על הסביבה. (7 נקודות)

ג. הסביר מהי חקלאות בת-קיימה. תאר שתי דרכיים שהן היא מאפשרת את צמצום הפגיעה בסביבה. (6 נקודות)

.5 אנרגיה

הדרישה לאנרגיה בעולם גִּדלה מהר. על פי התחזית של סוכנות האנרגיה הבינלאומית, עד שנת 2035 תגדל הדרישה לאנרגיה בשיעור של כ- 60%. בתרשימים שלפניך מוצגות התפלגות של שיעורי השימוש במקורות אנרגיה בארץות הברית בשנת 2011 ותחזית לשנת 2040. עיין בתרשימים, וענה על הסעיפים א-ג שאחריהם.

(מתוך האתר: www.eia.gov)

- א. מין את מקורות האנרגיה המוצגים בתרשימים לשתי קבוצות, והסביר לפי Aiiza עיקנון ערכות את המילון. (8 נקודות)
- ב. צין מקור אנרגיה אחד שהשימוש בו צפוי לגדול, ומקור אנרגיה אחד שהשימוש בו צפוי להצטמצם. הסבר גורם אחד לכל שינוי בשימוש במקורות האנרגיה שציינת (avr הכלול — שני גורמים). (8 נקודות)
- ג. מדיניות פחوت מופתחות מתבקשת לשנות את המדיניות שלhn בקשר לשימוש במקורות אנרגיה. תאר שני גורמים לקושי זה. (9 נקודות)

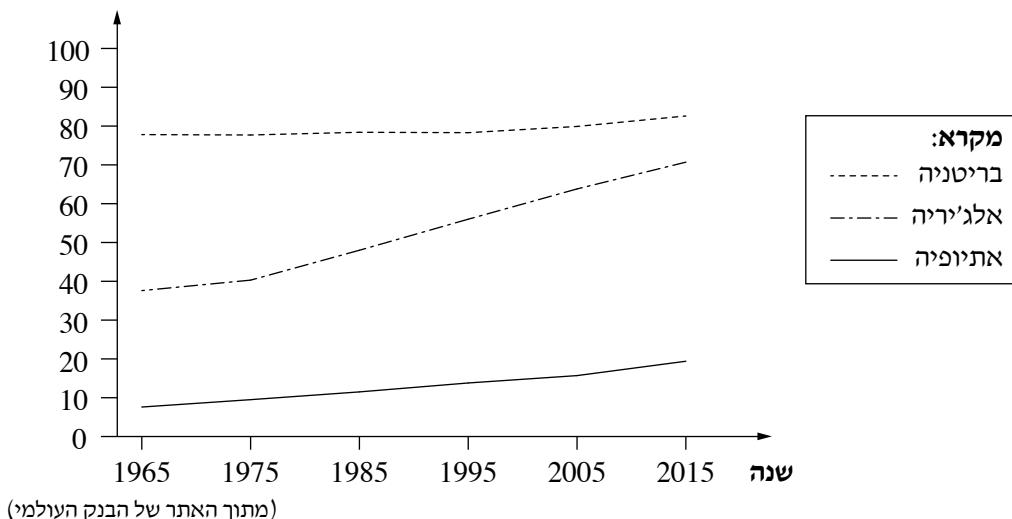
.6 עיר

בגרף שלפניך מוצג השינוי בשיעור האוכלוסייה העירונית בשלוש מדינות: בריטניה, אלג'יריה, אתיופיה.

- א. (1) עיין בגרף, וציין את מגמות השינוי בשיעור האוכלוסייה העירונית בכל אחת מן המדינות. (3 נקודות)

- (2) באיזה שלב במודל העיר הקלאסי מצויה בלאחת מן המדינות? הסבר את תשובתך. (6 נקודות)

**האוכלוסייה
העירונית
(ב אחוזים)**

בטבלה שלפניך מוצג מספר התושבים בעירם הגדולות באתיופיה.

עיין בטבלה, וענה על השעיפים ב-ג שאחריה.

העיר	מספר התושבים
אדיס אבבה	3,352,000
אדמיה	349,400
גונדר	341,991
מקלה	340,858
הואסה	316,618

(www.en.wikipedia.org)

ב. קבע מהו המדרג העירוני באתיופיה, ונמיך את קביעתך. (7 נקודות)

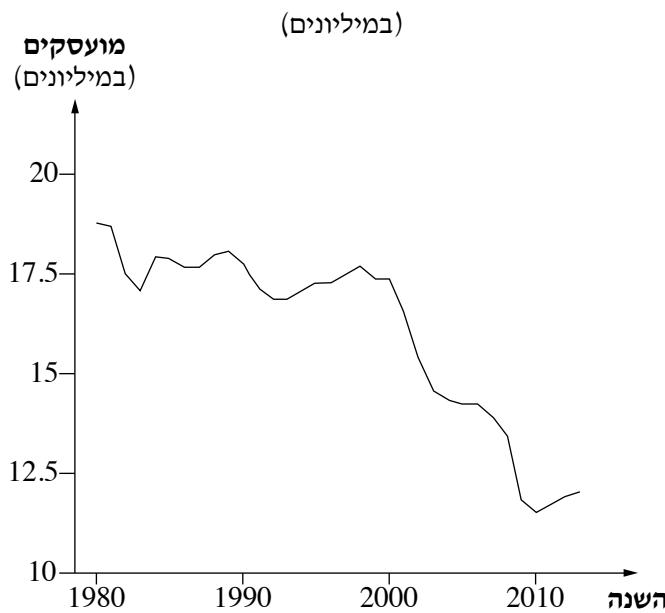
ג. הסבר את הקשר בין המדרג העירוני של אתיופיה לבין השלב במודל העיר הקלאסי שהמדינה מצויה בו. (6 נקודות)

/המשר בעמוד 8/

.7. גLOBלייזציה

- א. ציין שני אמצעים מתחום התחבורה או מתחום התקשרות, והסביר את התרומה של כל אחד מהם להאצת תהליך הגלובלייזציה. (10 נקודות)
- ב. בגרף שלפניך מוצג מספר המועסקים בענפי הייצור בתעשייה בארצות הברית בשנים 2013-1980. (1) עיין בגרף, ותאר את מגמת השינוי במספר המועסקים בענפי הייצור בתעשייה בארצות הברית. (2 נקודות)
- (2) הסבר מדוע תהליכי הגלובלייזציה גורם למגמות השינוי הנראית בגרף. (6 נקודות)

המעסקים בענפי הייצור בתעשייה בארצות הברית בשנים 1980-2013

(מתוך האתר: Policybynumbers.com)

- ג. הסבר השפעה אפשרית אתנית של השינויים המתרחשים בתעשייה במדינות המפותחות על יכולות הסביבה במדינות אלה. (7 נקודות)

שים לב: המשך השאלה בעמוד הבא.

שים לב: עליך לבחור באחד משני הפרקים: פרק ראשון או פרק שני,
ולענות על השאלות בפרק שבחרת לפי ההוראות.
אין לענות על שאלות מ פרקים שונים.

פרק שני — כדור הארץ והסביבה

אם בחרת בפרק זה, ענה על ארבע מן השאלות 8-14 (לכל שאלה – 25 נקודות).

8. געשיות

kräא את הקטע שלפניך, וענה על הסעיפים א-ג שאחריו.

ב-18 במאי 1980, בשעה 08:32, התפרץ בעוצמה רבה הר הגעש הפעיל סנט הלנס שבמדינת וושינגטונן, בצפון-מערב ארצות הברית. שני מיליארד טונות של אפר געשי שנזוקן השמיימה התפשטו לכיוון מזרח במהירות של 1,000 קמ"ש, והגיעו למרחק של 1,500 קילומטר. 57 אנשים נהרגו, 220 בתים נהרסו, ו- 5,000 איליים, 300 דובים ומילוני עופות נקבעו חיים. רוב הנזקים לנפש ולרכוש נגרמו ממפולות שלג ובוץ, מלאות באבני לוהטות שהידרדרו במהלך עוצומים וכילו את כל העומד בדרכן. סנט הלנס, הר געש שכבתי, "שידר" לפני התפרצותו אלף "אותות מצוקה", בעיקר רעידות אדמה בדרגות שמעל 5 בסולם ריכטר. רוב התושבים באזור פונו, אך חלום סיירבו להאמין שההר הגעש יתפרץ ולכנן נקבעו תחת בתיהם. בין הקרבנות היו גם צלמים, גאולוגים ואנשים שהמתוחה המרהיב השכיח מהם את הסנה.

(מעובד על פי חייזידגני, נ' [1996]. וושינגטונ של הפסיפיק. טבע הדברים)

- א. הסבר שלושה מן המושגים המודגשים בקו בקטע. (9 נקודות)
- ב. עיין במפות שבاطلس, והסביר את הגורם לפעילות געשית בצפון-מערב ארצות הברית. (7 נקודות)
- ג. הצג שלוש תופעות המתרחשות לעיתים לפני התפרצויות של הר געש – תופעה אחד הנזכרת בקטע, ושתי תופעות שאינן נזכרות בו. (9 נקודות)

.9. סלעים

א. לפניך רשימה I של שמות סלעים, ורשימה II של סוגי סלעים.
העתק למחברתך את שמות הסלעים מרשימה I, וכותב ליד כל אחד מהם לאיזה סוג סלע
רשימה II הוא שייך. (10 נקודות)

I שמות סלעים II סוגי סלעים

גיר	סלע התאדות
כוורכר	סלע מותמר
גבש	סלע משקע יבשתי
גרניט	סלע תהום
שיש	סלע משקע ימי

ב. בחר בשני סלעים מרשימה I שבסעיף א, ותאר את דרך ההיווצרות של כל אחד מהם.
(9 נקודות)

לפניך רשימה של תחומיים שנעשה בהם שימוש בסלעים:

— בנייה

— תעשיית המזון

— רפואי

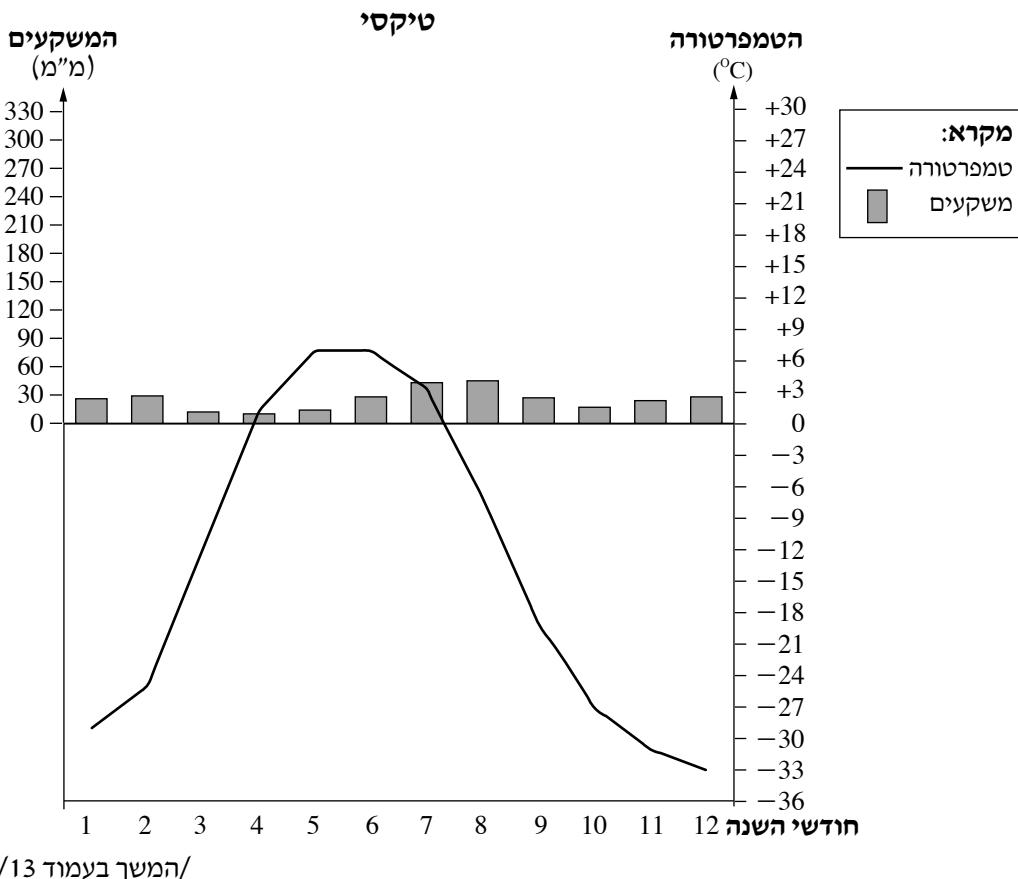
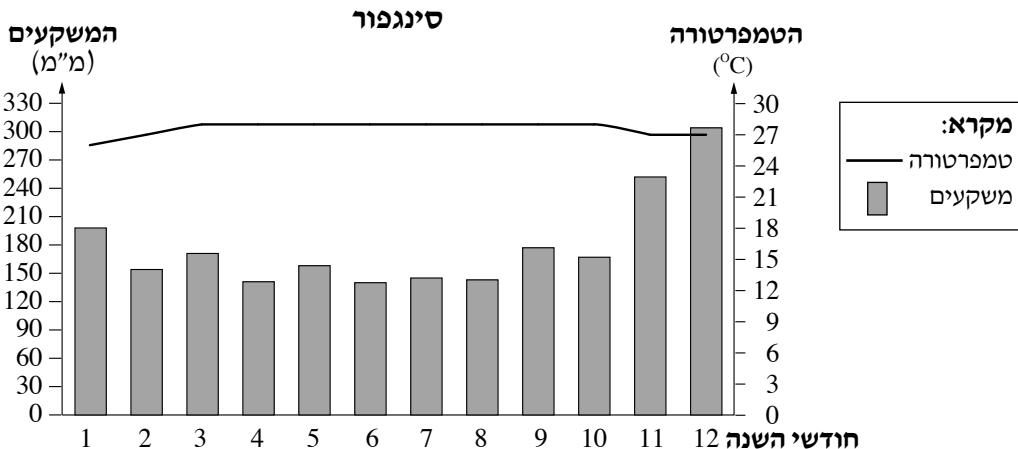
— אמנות

בחר בשלושה מן התחומים, וכותב שם של סלע המתאים לשימוש בכל אחד מן התחומים
(תוכל לבחור סלעים גם מן הרשימה שבסעיף א).

שים לב: אין לכתוב שם של אותו סלע בשני תחומיים. (6 נקודות)

.10. אזורי אקלים

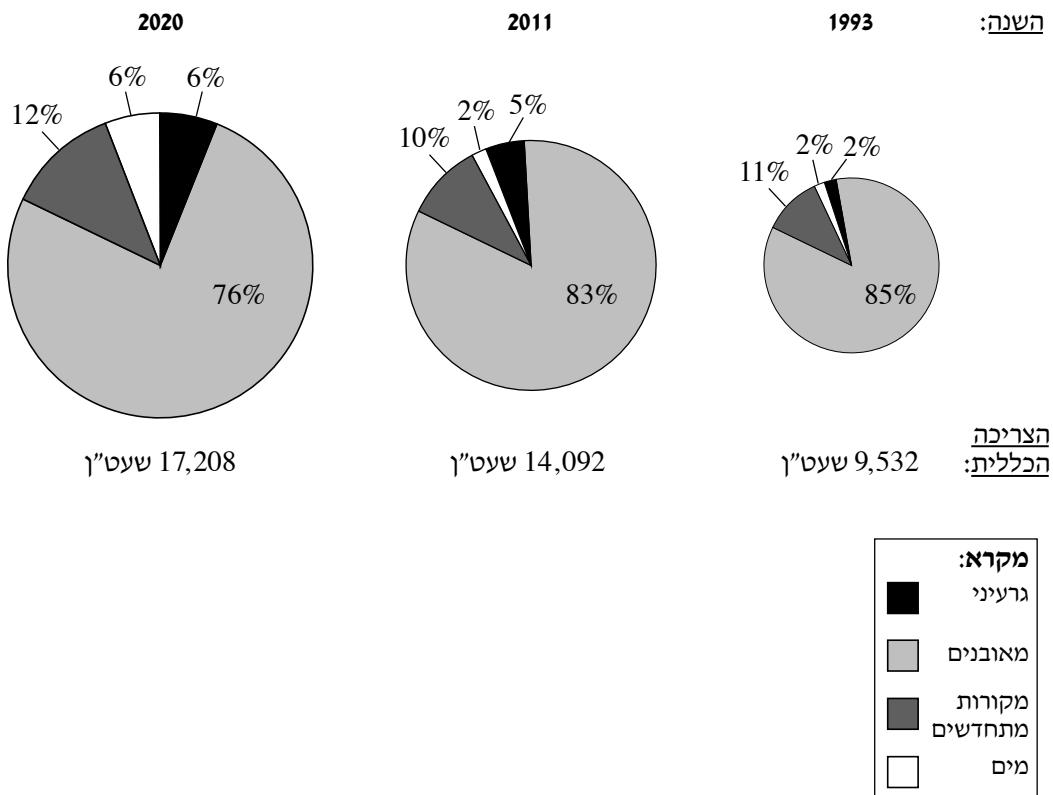
בקlimוגרפים שלפניך מוצגים נתונים אקלים של שתי תחנות למדידת אקלים בעולם: סינגפור וטיקסי (בסיביר). עיין בклиומוגרפים, וענה על השעיפים א-ג שבעמוד הבא.

/המשך בעמוד 13/

- א. תאר שני הבדלים בין מאפייני האקלים של שתי התחנות — הבדל אחד במאפייני הטמפרטורות,
ובבדל אחד במאפייני המשקעים. (8 נקודות)
- ב. ציין את הגורם להבדלים בין מאפייני האקלים של שתי התחנות שתיארת בסעיף א.
הסביר כיצד גורם זה משפייע על כמות המשקעים בכל אחת מן התחנות. (10 נקודות)
- ג. הסביר השפעה אחדת של מאפייני האקלים בכל אחת משתי התחנות על האדם או על
הכלכלה. (7 נקודות)

בדיאגרמות של פניך מוצגות צריכת האנרגניה בעולם (בשעט"ן*), התפלגות הצריכה לפי מקורות אנרגניה לשנים 1993 ו-2011, ותחזית לשנת 2020. עיין בדיאגרמות, וענה על הסעיפים א-ג שאחריה.

- א. תאר את מגמת השינוי בצריכה הכללית של האנרגניה בעולם הנראית בדיאגרמות, והסביר שני גורמים למקרה זו. (8 נקודות)
- ב. צין מקור אנרגניה אחד שלפי הדיאגרמות הצריכה שלו צפואה לגדול, ומקור אנרגניה אחד שהצריכה שלו צפואה להצטמצם.
- הסביר גורם אחד לכל שינוי בצריכה של מקורות האנרגניה שציינת (Sark הכלול – שני גורמים). (8 נקודות)
- ג.בחר באחד מקורות האנרגניה האלה: נפט, גז, פחם, והסביר שלושה תנאים להיווצרותו. (9 נקודות)

עננים ומשקעים . 12

- א. עין באיר שבספח ג שבו מוצגים ענים מכמה סוגים שכחחים.
מין את הענים לשתיים או לשוש קבוצות.
הסביר לפי איזה עיקנון ערכת את המין.
(8 נקודות)
- ב. תאר את דרך היוצרות של הברד ואת דרך היוצרות של השלג. (9 נקודות)
- ג. תאר השפעה אחת של ברד והשפעה אחת של שלג על האדם. (8 נקודות)

אווזן . 13

- א. באטמוספירה של כדור הארץ יש שני סוגי גז האווזן: אווזון "טוב" ואוזון "רע".
ציין באיזו שכבה של האטמוספירה נמצא בלאחד מסווג האווזון האלה, וכתוב מה מאפיין בלאחד מהם. (10 נקודות)
- ב. התצלומים שבנספח ד מציגים את כמות גז האווזון מעל יבשת אנטארקטיקה בשנת 1979 ובסנת 2007. עין בתצלומים וענה על התח-סעיפים (1)-(2) שלפני.
- (1) ציין את השינוי שחל בכמות גז האווזון מעל יבשת אנטארקטיקה בין שנת 1979 לשנת 2007. (2 נקודות)
- (2) הסבר את הגורם לשינוי זה. (6 נקודות)
- ג. אם יחולו שינויים בכמות גז האווזון מעל הקוטב הצפוני, כמו שינויים שחלו בסנת 2007 המוצגים בנספח ד, הם עלולים להיות מסוכנים לאדם יותר מאשר שינויים מעל יבשת אנטארקטיקה. הסבר מדוע. (7 נקודות)

14. מדובר

במפה שבנספח ה מוצגים אזורים בעולם שמתרכש בהם תהליך מדובר.

עיין במפה, וענה על הסעיפים א-ג שלפניך.

א. (1) ציין שני אזורים בעולם שמתרכש בהם תהליך מדובר, וציין את סוג האקלים המשותף

לשני האזורים. (6 נקודות)

(2) הסבר את הקשר בין המיקום של האזורים האלה לבין תהליך המדבר המתרכש בהם.

(3 נקודות)

ב. לפניך רשימה של גורמים למדובר.

בחר שלושה מן הגורמים, והסביר כיצד בלפחות מהם גורם למדובר. (8 נקודות)

— רعيית יתר

— ביצורת

— השקיות שדות חקלאיים במים מלאכים

— מלחמות אזרחים

— עיבוד אינטנסיבי של קרקע חקלאית

ג. בשנת 2005 הציע האו"ם להקים את מיזם "החומה הגדולה הירוקה" בכל מדינות אפריקה

שמדרומים לסהרה. בעקבות קבלת הצעה זו התחילה המדינות האלה לנטווע עצים ברצועה

שאורכה 7,100 קילומטר ורוחבה 15 קילומטר, בשטחן הגובל בסהרה.

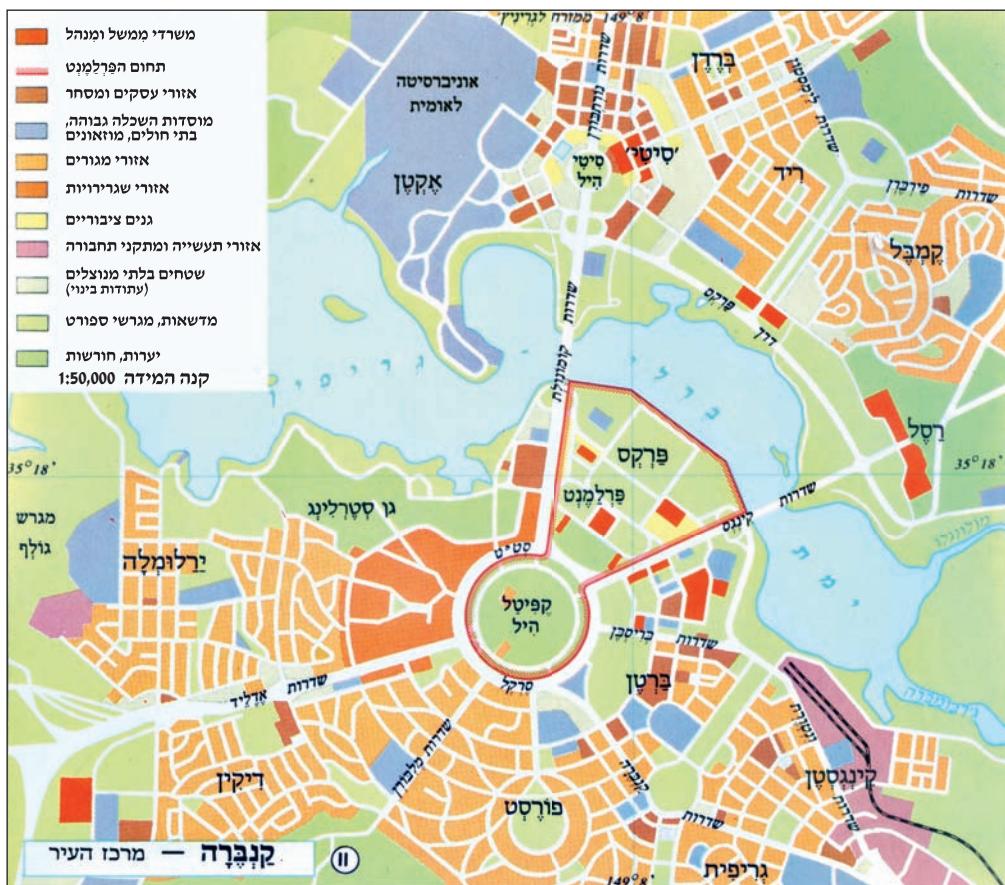
(1) הסבר כיצד פעולה זו עשויה לצמצם את תהליכי המדבר. (4 נקודות)

(2) הצע דרך נוספת לצמצום המדבר. (4 נקודות).

בהצלחה!

נספח א: מפה לשאלת 3

העיר קנברה – שימושי קראקע

נספח ב: תМОונות לשאלת 4

תמונה 1

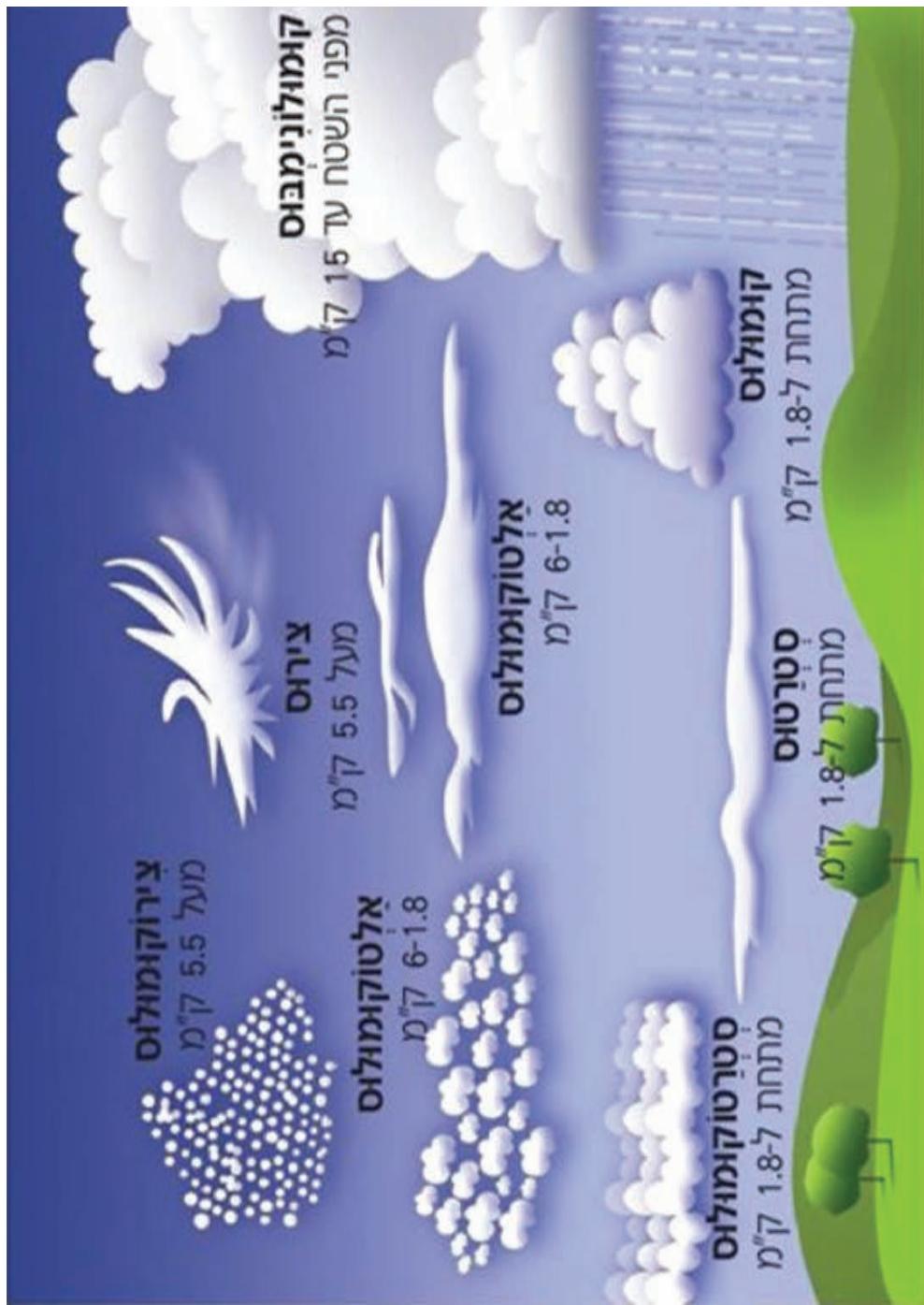
תמונה 2

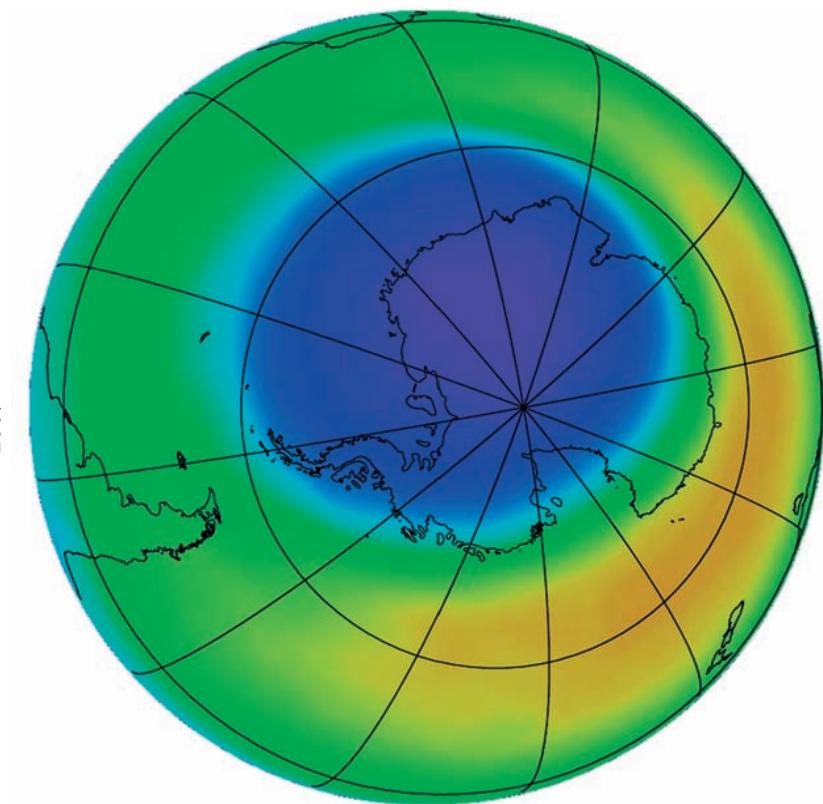
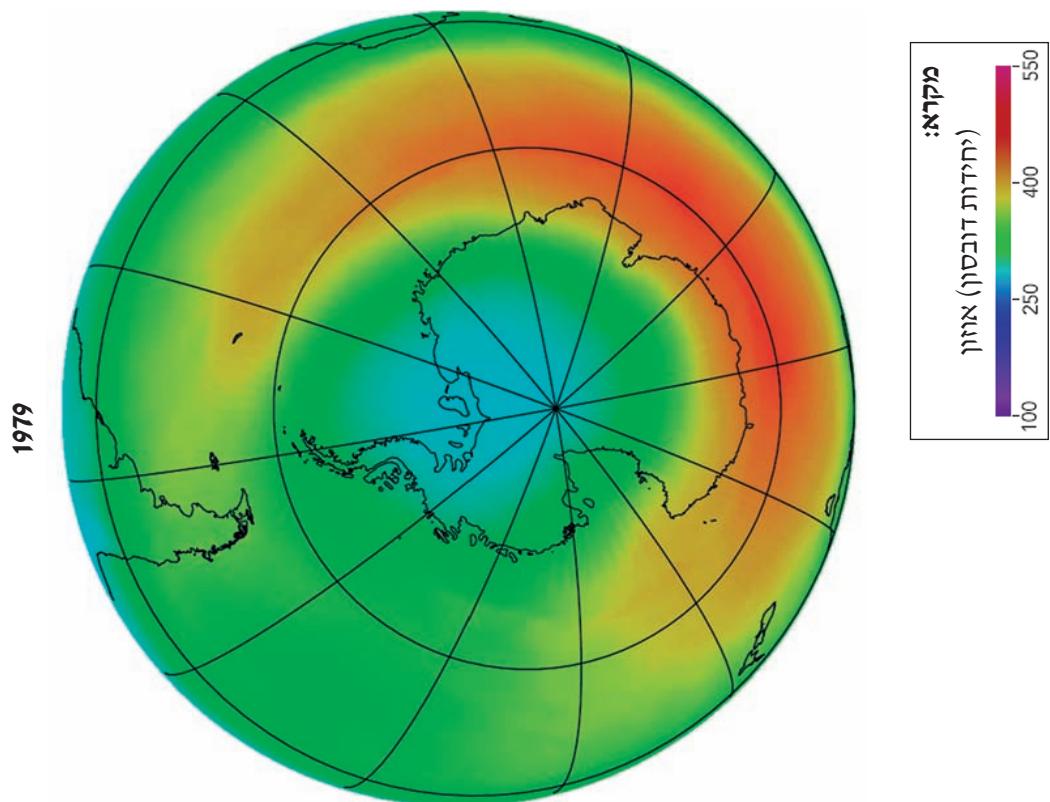
תמונה 3

‘אֶלְעָמֵן אַתָּה כָּל־עַמִּים

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתָּה כָּל־בָּנִים

מפה 1: פגיעהם של אקלים
באזור צפון אמריקה וארקטיס

אזור מוגדר
אקטואן

אזור מוגדר בialogram
14

